Ч. 163 (12.819). Львів, пятниця 24. липня 1931. Pocztowa oplata zaplacona ryczałtem. Рік LII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10, II. пов.
Конто почт. щадн. 143.322.
Адреса для телеграм: „Діло“, Львів.
Головний Редактор приймає від 11—12 год. передполуднем.
Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячно 5·00 зол.
Чвертьрічно 15·00 „
Піврічно 30·00 „
Річно 60·00 „
ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Америці 1 долар, Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зол., Німеччині 7·50 зол., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зол., Австрії 7·50 зол.— Зміна адреси 1 зол.

Телеф. Редакції: 29-41
„ Друкарні: 29-28.
В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ.
ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 25 сот.

„Самовизначення“ москвофілів.

На маргінесі варшавського „Зїзду російських меншостевих організацій“ і Союзу Р. М. О.

Львів, 22. липня 1931.

На закінчення наших уваг на тему варшавського зїзду росіян і русофілів Польщі, після загальної характеристики того зїзду й описання конкретних його виступів яскраво протиукраїнського характеру (гл. вступні статті у двох останніх числах „Діла“), варта приглянутися відгукам зїзду у польській і самій таки москвофільській пресі.

Отож польська преса на загал обмежилася до видрукування привіту, який зїзд висловив през. Мосціцькому та привітної відповіди цього останнього. Пильнішої уваги польська преса зїздові не присвятила, віднісшися до нього, як до зїзду росіян, які орґанізуються на понадпартійній платформі для культурно-економічної роботи. Це розмірно дуже невеличке заінтересування польської преси московським зїздом можна зрозуміти не тільки у звязку з важливішими і цікавішими для польських читачів одночасними подіями у Польщі і широкому світі, але передусім з огляду на зовсім підрядне значіння проблеми російської меншини в Польщі. Це значіння тим підрядніше, що справді, розсіяна, безтериторіяльна й вечисленна російська меншина, відрізана українськими етноґрафічними територіями від безпосереднього звязку з матірними російськими землями СРСР. (Польща не має ніде границь з національно-російською територією), — ця меншина з кожним роком розпливається і чисельно маліє. Зрештою — це окрема тема сама для себе, якої тут нічого торкатися.

Але політична тенденція зїзду та його есепціональні, політичні й протиукраїнські, риси не залишились перед польським світом законспірованими (тим більше, що мабуть і не було це бажанням аранжерів зїзду!). Як приклад наведемо кілька цитатів із вступної статті лібералізуючого санаційного „Курєра Виленського“ п. н. „Росіяне a русіні“ — „На маргінесі російського зїзду“. Автором статті є „Тестіс“ — публіцистичний криптонім посла ББ Окуліча, б. директора департаменту віроісповідань в М. В. Р. і О. П., який тому розмірно добре орієнтується серед російських течій і знає польських росіян та москвофілів (знає головно добре російське православне духовенство і рос. правосл. діячів).

Піддаючи критиці есепціональну резолюцію зїзду про ідентичність понять „російський“ і „*ruski*“ у польській термінольоґії, автор пише таке:

> Нема потреби довго пояснювати, що таке „ствердження“ зїзду є цілком фальшиве. В літературній польській мові ніхто не назве росіянина „русіном“ або „руским“. Лише у місцевій говірці виленського люду можуть зайти такі випадки, що про росіянина скажуть „це рускі“. Це ніщо іншого, як лише один із численних у нас мовних русицизмів. Отже чи лише через незнання польської мови зїзд зробив таку засадничу помилку? Трудно повірити в це, хочби тому, що богато учасників зїзду знає знаменито польську мову... Отже мотивів треба шукати деінде.

Цінні вказівки дає під цим оглядом реферат бар. Штайнґеля, особливо його історична частина. — Виступає в ній автор, як типічний представник школи Іловайського в поглядах на національні відносини у Східній Европі. Капітальним є погляд бар. Штайнґеля на Люблинську Унію з 1569 року, про яку каже словами Костомарова, що вона получила росіян („русских“) з поляками, як рівних з рівними. Це значить, що — на думку референта — руські землі Вел. Литовського Князівства були землями *російськими*, а їх населення — *російське!* (Підкреслення автора — Прим. Ред.). *Що в такий спосіб розумував російський губернатор, урядуючий на цих землях перед 30-ти рр. — на це згода. Але щоби нині, в 1931 році, той самий погляд могла висловлювати людина, яка має очі і вуха, відчинені на те, що її оточує — це вже зовсім незрозуміле.* (Підкр. наше — Прим Ред.). З цілого реферату пробивається виразно охота ідентифікування *Руси*, як території, з якої повстали народи білоруський і український, з *Росією*. Це підставова теза російської царської політики на цих землях...

Полемізуючи дальше з цими тезами та призадумуючися над практичним їх значінням з чисто польського погляду, при чому теж деякі уваги автора досить правильні (нпр. такий вислів: „культурна свідомість лемків просто не доросла ще до того рівня, на якому вони моглиб рішати про свою національну приналежність“, — промовчує лише автор, що тим менше галицькі москвофіли мають право зараховувати лемків до москалів!), — автор доходить до таких висновків:

> „...Щодо інших галицьких „русінув“, то також є річю дуже сумнівною, щоби всі вони з титулу свого *політичного москвофільства* окреслювали себе як росіяни; аспірації варшавського зїзду під цим оглядом занадто далеко посунені... Зїзд зробив засадничу помилку, хотячи простягнути свої постуляти на населення, яке з історичного, етноґрафічного і культурного становища не є російським...“

Однак така арґументація зовсім не переконує галицьких москвофілів. Вони завжди стояли на котурнах і відносились до всього українства, як до якогось льокального малого відгалуження всеросійщини і протекціонально давали поуки „сепаратистам“ мерщій покидати свій „сепаратизм“ і вертати на лоно єдиного і неподільного „русского“ народу, який єдино „спасе“ нас і т. д. Повернувши з Варшави ця самовпевненість і цей мало скромний тон ще підвищився. Ось що пише п. Каренін у „Русскому Ґолосі“ (12. ц. м.) з приводу резолюцій зїзду:

> „...Польсько-російське (в ориґ. „русское“) зближення, якщо воно завершиться, повинно явитися поважним кроком вперед на шляху консолідації славянського населення в Польщі. Тому воно не може перешкаджати покращанню наших взаємин з малоруським(!) і білоруським громадянством сепаратистичного напрямку(!), *коли її політична зрілість осягне той рівень, при якому наша співпраця стане можливою навіть в умовинах ідеольоґічних розходжень* (Підкр. наше — Прим Ред.). На жаль, перший зїзд РМО не мав можливости задемонструвати своєї доброї волі (!! — Ред.) також у цьому напрямку, тому, що сепаратистичне громадянство(!) ще не виявило свого відношення до нього“.

Ми гадаємо, що І. Зїзд РМО вже виявив цю „добру волю“ аж надто ясно і недвозначно. Ця „добра воля“ звучить більше-менше так: „Дай себе зїсти, а ми тебе пожаліємо“. Спершу мають усі „славянські річки“ влитися в російське „море“, а потім будемо вже спільно битися об береги. Пропозиція чудова, але ми за неї дякуємо.

Колиж мова про московсько- й москвофільсько-польське порозуміння як товчок до „консолідації славянського населення Польщі“, то ми теж маємо на це власний погляд: просто, вибираючи між союзником польським чи українським російщина й москвофільство в Польщі, маючи ще й до діла з ріжними РАП-ами, зі щораз грізнішою хвилею невдоволення українських православних мас і т. д. — вибрало союз з поляками. Це ясно і просто і ми ніякого жалю ані претенсій до росіян за це не маємо, рахуємося лише з фактами і з фактів витягаємо консеквенції. Але хайже нам панове не говорять про „крупний шаґ вперьод на путі к консолідації славянскаво населенія“ і про „улучшенії наших отношеній“ з українцями, бо це зовсім зайва і дуже несмачна фразеольоґія.

Тим дивніше, делікатно кажучи, читати зітхання, що, мовляв, українська політична незрілість не дозволяє москвофілам порозумітись з українцями. *Першою перешкодою до такого порозуміння є ще національна незрілість москвофілів.* На наше питання, поставлене у „Ділі“, ще підчас мин. виборів, *з ким маємо до діла*, чи галицькі москвофіли вважають себе *по національности* українцями і лише *політичними русофілами*, — *чи росіянами*, — ми досіль не отримали ясної і щирої відповіди. Все було лише термінольоґічне крутійство в рямах ніде ніким у світі не признаної штучно зліпленої теорії. Щойно на варшавському зїзді ми почули, що *галицькі москвофіли зовуть себе росіянами*. Це деяке „новум“ і воно безумовно відібється на українсько-москвофільських відносинах дуже прикро — всупереч найкращим бажанням національного українського громадянства боротьбу лагіднити. Очевидно, не привязуємо до цього зїзду й до того факту такого „самовизначення“ наших москвофілів надто великого значіння, і не лякаємося їх наступу та штучок. Колиж ми аж три статті присвятили розглядові цих справ, то виключно тому, „щоби баламуцтво не ширилося“.

Стан господарки на Волині.

(Власна кореспонденція.)

I.

Підписаний нераз дозволяв собі висловлювати думку й підтримав її фактами, що „меншостева політика“ йде на Волині протиприродними шляхами і тому мусить заломитися. Одночасно вказав на дві сили українського народу: інстинкт самозбереження і гін до повноти розвитку, яких не можуть побороти ніякі штучні заходи.

Польська преса на Волині це промовчала, й аж тепер орґан ендецько-клерикального табору „Земя Волиньска“ в двох статтях (чч. 28 і 29) мусіла визнати факти, що підтверджують вище наведені думки. Одначе в місцевих політиків своя особлива льоґіка. Тому, стверджуючи факт великого гону до життя й розросту українського народу, цей часопис ще вірить, що можна ці природні явища загальмувати та що від цього булаб користь.

II.

„З 700 тисяч га землі (каже „З. В.“ в ч. 28), яка перед війною находилася в руках польського обшарництва, залишилося сьогодні ледви 350 тисяч га“. А „заборженість великої власности в нашому воєвідстві замикається сьогодні глобальною сумою 55 міліонів золотих. Сума цього заборження постійно збільшується“.

„Перед війною — пише „З. В.“ в ч. 29. — в польських руках було на Волині приблизно 25 відсотків обшару, сьогодні-ж цей простір зменшився до 15 відсотків“.

„Положення з кожним місяцем зміняється на гірше, бо... польський осадник, не оточений належною опікою(!), еміґрує з Волині, а більша власність постійно корчиться“.

„Дрібні арендатори — елемент теж переважно польський, спроваджений поміщиками на Волинь ще в часі неволі, але й той не виявляє тенденції розширити свій стан посідання“.

„Від 1926 року внаслідок несприятливих умовин настає реемігpація польського елементу з волинського села“... „Від р. 1929 з початкової суми 90 тисяч га, що находилися в руках польських цивільних осадників, цей простір наполовину змалів, і процес цей не зменшується, а йде все вперед. Рівнож і військове осадництво переживає тяжку крізу, яка змушує осадників до еміґрації до міст і віддавання землі в аренду місцевому населенню“.

„Свідчить це про те, що в останніх роках є ми свідками не лише корчення стану польського посідання, але й масового відпливу польського елементу з волинського села“.

„Земя Волиньска“ свідомо згущає похмурі фарби, щоби зробити сильніше враження на рішаючі чинники й добитися нової „опіки“ для обшарників і всякого роду осадників, а між іншим і нових перешкод українському населенню здобути собі панщиною заплачений варстат праці.

Переборщення очевидне, а причини буцім-то масової реемітрації польських осадників ще очевидніше невірні. Ясно, що справа не в браку „опіки“. „Земя Вол.“ не хоче сказати правди. Осадники понабірали позичок усюди, де лише можна було взяти (а їм давали!), і коли побачили, що більше брати вже нема де, то й почали тікати до міст.

Колиб до осадників була приноровлена та сама мірка стягання ріжних кредитів, позичок та податків, то всі осадничі господарства давно треба було би продати з молотка.

З цього погляду віддача в руки осадників тої землі, яка по праву належалася нашому беземельному й малоземельному селянству, спричинило величезну шкоду загальній господарській розбудові Волині. З землею не можна бавитися: вона мусить бути в руках тих, що вміють на ній працювати та що мають на неї віками заработане право.

Заборгованість польських поміщиків, яку стверджує „Земя Вол.“, говорить теж за те, що „опіка“ над польськими поміщиками також лише шкодить господарській розбудові Волині. Протекторат над поміщиками та ріжні пільги для них не тільки не поліпшили господарського стану, але навпаки: погіршили його. Життя немилосерно корегує всякі політичні штучки в економіці й сильно мститься за них.

III.

„Земя Вол.“ не обмежується самими благаннями „опіки“ над поміщиками й осадниками, але, як це звичайно буває, ще намагається декого налякати українською працьовитістю.

Ці страхи на сторінках цього часопису виглядають так:

„Українське населення, в противенстві до населення польського, не зважаючи на господарську крізу, швидким темпом розширює свій господарський стан посідання. Від 1. січня 1914 р. до сьогоднішнього дня цей стан зріс від 50 до 65 відс. цілого простору Волині, при чому це населення (українське — прим. Ред.), маючи вже власну, хоча й нечисленну інтелігенцію, перетворюється з пасивної маси в активну. Сьогодні вона вже має свої школи, банки, кооперативи, освітні товариства, пресу (?) і т. ін. Маючи також поважні впливи в сільських самоврядуваннях, українські діячі сьогодні вже проміняють на село — і через те впливи польського громадянства постійно зменшуються там на користь українського“.

Оцінка життєздібности українського народу не погана. Але вона так виглядає на сторінках „З. В.“ з спеціяльною метою: залякати декого. А для цього треба було й тут переборщити, щоб легше було переконати, що треба українцям унеможливити життя і працю.

Очевидно, з цею метою сказано про пресу, коли на всіх північно-західних землях ми не маємо ні одного органу (ті, що видаються українською мовою, не є українськими й видаються лише з метою загальмування українського росту). Таксамо не відповідає дійсности і твердження про зріст наших впливів у самоврядуванні. При останніх виборах до ґмінних рад і соймиків було зроблено все, щоб ми втратили більшість там, де перед цим ми її мали й де це виходило на користь господарки; зі зменшенням наших впливів підупала й господарка.

Не булоб також ні для кого кривдою, колиб стан посідання нашого селянства збільшився на 50—65 відсотків, як це твердить „З. В.“, бо стан посідання польських дрібних власників за цей час фактично збільшився на сотні відсотків, що дало в конечному результаті занепад у господарській ділянці.

„Земя Вол.“ сумно кінчає свою вступну статтю, кажучи, що те, що робиться на Волині, дає багато до думання. А останній акорд є просто вистрілом з гармати грубого калібру. Мовляв, поки стан посідання в польських руках є вистарчаючим, доти він і заважує на стані політичнім і культурнім... „А коли цей гатунковий тягар (польського населення) обнизиться, зробимося звичайною „національною меншістю“, максимальною програмою якої буде вже втримання віри й мови“.

Отже „З. В.“, а властиво ті, що стоять за нею, думають не стільки про поліпшення господарського стану Волині, а про чисто націоналістичні справи. Тому домагання якогось обмеження для українців і прикриваються інтересами „народовими й державними“.

Колиб ці політики не були засліплені, то зрозумілиб, що єдиним спасенним виходом з сучасного положення є дати українцям повну можливість розростатися і рятувати господарський стан Волині, який підривають ті, над ким „З. В.“ хоче опікуватися, сама стверджуючи їх неадібність до господарського будівництва.

Senex.

За океаном.

Просвіта в Ріджайні, Саскачеван, в Канаді, будує свій дім.

Філія Канадійсько-Українського Інституту „Просвіти“ в Ріджайні, Саскачеван, заложила в неділю, 17. травня, угольний камінь свого нового будинку, що вже знаходиться під дахом і має бути відкритий для вжитку ще цього літа. Акту посвячення угольного каменя довершив о. М. Ірха, парох місцевої греко-кат. громади. Не зважаючи на порошну бурю, зібралась на торжество майже вся місцева українська громада. Були присутні і виступали з відповідними привітами для „Просвіти“ премієр Саскачевану д-р Дж. Т. М. Андерсон, прокуратор Саскачевану Мекферсон, голова саскачеванської екзекутиви ліберальної партії адвокат П. М. Андерсон і майор міста Ріджайні, Балфор. Вони входили у склад президії того торжества разом з представниками Матірнього Інституту „Просвіти“ з Вінніпеґу та місцевих українських організацій. Господарем свята був В. Балешта місцевий український адвокат, який багато заслужився для Інституту „Просвіти“ в Ріджайні. Секретарював п. Бусько. Від членства промовляв п. І. Федорович. Представниками Матірньої „Просвіти“ з Вінніпеґу були пп. Будка і Попель. Місцеву Стрілецьку Громаду репрезентував М. Бабій, місцеву Українську Буковинську Православну Громаду п. Куцан. Місцевий Український Народній Дім явився на це торжество майже в комплеті. Це свято було гарним доказом згідливости та взаїмного порозуміння між ріжними місцевими українськими групами. Збірка жертв на фонд будови, переведена підчас того торжества, дала коло 400 дол. Більші жертви зложили: Інститут „Просвіти“ з Вінніпеґу (100 дол.) і Жіноче Т-во ім. княгині Ольги в Ріджайні (50 дол.). Торжество розпочалось канадійським гимном „О Кенада“, а закінчилось українським гимном. Над будинком повівав український прапор у злуці з канадійськими прапорами. Будинок представляється дуже добре і поруч місцевої греко-кат. церкви буде найкращим

ФЕЙЛЄТОН „ДІЛА“ З ДНЯ 24. ЛИПНЯ 1931.

ІЛЬКО КАЛІЧАК. 3)

Курс старшинських аспірантів у Дайч-Ґаблі.

(Із книжки „Чехословацька Бригада“.)

(Докінчення.)

III.

Як вернув з Праги зі службової поїздки ген. Курманович, то сотник Кривенко таки не стерпів і жалувався перед ним на ті недостатки, серед яких школу провадив. Генералові Курмановичеві вправді лежала школа на серці, одначе він не міг багато зарадити лихові. Курсантам він ішов дуже на руку. Позволив тримати ордонансів, котрі мали дбати про порядок у спальні, у викладовій салі і канцелярії. Зразу було їх трьох, пізніше зредукувала бригада на одного. Ці ордонанси не дуже то своєї служби пильнували, а це відбилося не лише на них, але й на самих курсантах. За непорядки в убікаціях замкнув сотник школярів на сім днів, а ордонансів на 21 таборового арешту. Аспіранти свою кару відбули, але ордонанси втікли до сотні...

Дисципліна у школі була тверда і силою факту всі мусіли їй підчинятися. Ученики бралися до пильної праці, а як сотник у свята або в будний день нечайно до них заглянув, то — хоч нераз була нічна пора — більшість їх студіювала при свічках, котрі купували собі зі скупеньких поборів. У бригаді було життя сообідне — але в школі деревіли мозки...

Відносини між учителями і курсантами були дружні й товариські. Одинокий сотн П—ик держав себе дуже гордо і хоч був тільки народнім учителем, та вдавав, начеб був університетським професором...

Відносини між командантом школи та аспірантами не були найкращі. Не було того зближення і тої гармонії духа, які бувають у школі між учнями і професорами. Сотник був „мілітеркнопф“ і вояк старої дати, що вийшов з австрійської школи, котра вчила стискати запятки до купи, тримати руки по швам — і мовчати. Цілу вагу військової доктрини бачив він у твердім „дриллі“ і сліпому послусі. Того вимагав не лиш від курсистів, але й від старшин, що викладали, котрі ясно бачили, серед яких відносин мусять працювати. Наслідком твердої тресури курсанти тяжко зносили той тягар, що його сотник накладав на їх плечі. Тому не дивниця, що взаїмного порозуміння не було й сотник до душі своїх учеників не міг заглянути. В неодному випадку виною був сотник сам, бо хоч був добрим жовніром, то за те не був ніяким педагоґом. Міг попустити там, де на це на третьому році таборові відносини зовсім дозволяли. Одначе він був тої гадки, що впр.„вв „Впорядку“ є альфа й омега, та що лиш він вщіплює військового духа і тому теж дав його до програми 11 год. тижнево. А якщо впоряд був би не йшов так як слід, то обіцяв дати — ще більше... На фронтову практику своїх учнів не зважав і робив своє. На години стріляння казав, що не вміють до рук навіть кріса взяти... Був того погляду, що своїм учням мусить вщіпити якнайгострішу дисципліну й цим робом зробить їх своїм інструментом. Одначе того не осягнув, бо таборові злидні й недомагання спиняли всі його пляни й обертали в ніщо його вперті зусилля. Хоч з болем серця, та силою фактів мусів вкінці приноровитися до того життя, яке його окружало й безсило мусів пустити курсантів до того русла, яким плило з дня на день життя цілої бригади.

За інтервенцією у ґенерала Курмановича таки самого команданта школи, приспішено закінчення курсу і проголошено його учням 31. VII. в год. 11. передполуднем. Від 1.—8. серпня мало бути повторювання цілого матеріялу. Корепетицію розложено так, що кожного дня передполуднем були години тактики, а кожного пополудня, впродовж 3 годин, повторювання одного з важніших предметів. Із тих підсумків було видно, що загальна підготовка не була лиха.

Одинацятого серпня почалися іспити під проводом ген. Курмановича. Крім учителів іспитова комісія була доповнена ще трьома надзвичайними членами. Іспити розпочалися в год. 8. рано у шкільній салі і до них сіло 36 курсантів. Розпочато їх тактикою і полевою службою, а теорію і практику перепроваджувано на пластичнім столі.

На перший огонь пішли найліпші, щоби додати духа слабшим. Відповіди були досить добрі. Теорія тягнулася три дні, а четвертого розпочалася практика на площі вправ. З дні 15. серпня була конференція, при котрій клясифіковано дуже строго. Загальний вислід був той, що 14 курсантів перепало, а 22 здало. Іспити закінчено відтак скромним комерсом, котрий відбувався в замковій гостинниці „Lemberg“.

Цей курс не сповнив уповні того завдання, якого очікував сот. Кривенко. В половині був перерваний і тому теж не дивниця, що аж 14 перепало. Щоби школа могла була гарно розвиватися, на це треба було спокійнішого часу, добріших засобів і сприяючих обставин. Хто знає, який був у таборі настрій у часі, як цей курс заложено, той не подивується, що він не вийшов так, як командант собі бажав і сподівався. Треба було до того зовсім сирого матеріялу, якщо хотілося зачати вишкіл від військової абетки. А якщо вже мало обстругуватися той матеріял, який був під руками, то сотникові треба було приноровити зовсім іншу тактику в поведінці. Командант школи повинен був бути живим психольоґом і правдивим педагогом та мати на увазі, що інакше вишколюється новобранців, а інакше тих людей, що від 1914 р. були при УСС., або при австрійській армії і практичне воєнне ремесло знали лиш з боїв. Не зважаючи на все те, курсанти були в загальному незлим матеріялом і мимо таборових обставин сповнювали своє завдання. Деякі з них — це слід підкреслити! — були надзвичайно роботящі, а в опановуванні себе, пильности й послусі та примірности доказували просто чудес.

Курсанти покищо лишилися були разом і їх не приділювано нікуди. Були при І. піх. полку спеціяльним підвідділом і творили окрему чету. Командантом їх призначено пор. Фляша, котрий у вільних хвилях мав з нею дещо повторювати і вправляти. Аспірантам роздано посвідки про покінчення 3-місячного піхотного старшинського вишколу. По словам ген. Курмановича курс цей мав бути лишень частиною тої праці, котру відтак курсанти мали виконувати в практиці, при будуванні самостійної Української Держави.

Бoно, 1931.

українським будинком у Ріджайні. Будову веде Павло Барницький з Вінніпегу. Значну частину праці при будові дали місцеві члени і прихильники „Просвіти“ безкорисно.

Вечір памяти І. Франка в Інституті „Просвіти“ у Вінніпегу.

В неділю 24. травня ц. р. відбувся в Інституті „Просвіти“ у Вінніпегу торжественний концерт з нагоди 15-тих роковин смерти Івана Франка. Головною точкою програми був реферат проф. В. Біберовича про життя, творчість і ролю Івана Франка в духовному розвитку української нації. Реферат був дбайливо приготований, дуже добре виголошений і дуже добре принятий авдиторією. Концертова частина вечора була приготована також добре. Програма складалася з виступів мішаного хору Інституту і мішаної вісімки під управою диригента Інституту п. Лаха, кількох сольових виступів і деклямацій. У сольових точках виступали панни Будник, Боднар, Лакома й Довбенко; з панів Любчинський, Остапчук, Чиж і молодий Протасевич. Декламовано „Прольоґ до Мойсея“, „Каменярі“ і Богдана Лепкого „Памяти Івана Франка“. Панна Будник і п. Любчинський виступали на вимогу авдиторії двічі; малий Протасевич, який завсіди тішиться добрим успіхом у публики, не був цим разом приготований на додаткові виступи. Цілий концерт пройшов з дуже гарним успіхом і лишив по собі прегарне враження. Публики було дещо за мало як на вінмково торжественний характер цього вечора. Зате в більшому числі, як звичайно, явилися цим разом до Інституту українські родини з кругів місцевої української інтелігенції.

Другий музичний фестивал в Шикаґо.

Дневник „Шикаґо Трибюн“ уладжує 22. серпня ц. р. т. зв. другий „Музичний Фестивал“, який відбудеться, як і минулого року, на Совлджерз Філд. До участи у фестивалі запрошують музичні, співацькі і танкові дружини у складі не менше 20 членів. Контест буде до полудня, а вечором відбудеться лише величавий концерт. Малі ґрупи цього року виключено з другого фестивалу. Українців також запрошено до участи. Таке запрошення одержав Український Народній Хор м. Шикаґо. Хор мав би взяти участь у співацькому контесті. Український Хор м. Шикаґо радить саме над цею справою.

—o—

З історії „Рідної Школи“.

(На маргінесі книжки Льва Ясінчука: „50 літ Рідної Школи“).

IV.

Петиції. — Бурси.

Діяльність „Руского Товариства Педагогічного“ в перших десятиліттях була недоцільна, принагідна, неперетравлена внутрі щодо ідеольоґії Т-ва, до того нерідко підштовхувана зовні. Проявлялася вона передовсім у двох напрямках: в орґанізуванні моральної і матеріяльної допомоги народньому вчительству та у складанні ріжних петицій чи меморіялів у шкільних справах до центральних краєвих і віденських урядів.

Уже на надзвичайних загальних зборах Т-ва в 1884 р. в Станиславові (отже в першім році дійсного істнування Т-ва!) занявся зїзд справою допомогового фонду для вчителів, вдів та сиріт по вчителях; це було завязком першої взагалі з українського боку орґанізації народнього вчительства, що находилося в той час у справді важкій матеріяльній скруті, яка довела опісля до оснування „Взаїмної Помочи Українського Учительства“.

У своїх петиціях звертало Р. Т. П. увагу на зовнішню форму школи, упоминалося за права української мови, але про *духа* школи не було ще тоді навіть мови. На більш як 3000 українських громад у Галичині було в 1881 р. (тобто в році оснування Р. Т. П.) всього 1.529 українських шкіл. Отже половина українських громад мала або польські школи, або взагалі їх не мала. Щоби мати ясний образ про стан шкільництва, звернулися перші виділи Р. Т. П. до гр.-кат. консисторії з домаганням, щоби парохи в шематизмах подавали звістки про правдивий стан шкіл у своїх громадах і дальше, щоби консисторії надавали всюди своїх катихетів до польських шкіл, де є гр.-кат. молодь і не годилися на те, щоби гр.-кат. молодь водили в польських школах на римо-кат. богослуження та вчили польських молитов. У петиціях до краєвих і віденських центральних властей домагалося Р. Т. П. прав для української мови, або рівноправности з польською мовою навчання. І так між ін. Р. Т. П. домагалося відкриття української 8-клясової дівочої школи у Львові, бодай одної української дівочої семинарії (в 1890 р.), заведення української мови в дівочих школах у Львові та у всіх виділових в Галичині, заведення обовязкової української мови в дівочій школі Вірменок у Львові, в учительській семинарії в Перемишлі, зрівнання у правах української мови з польською в державних чит. семинаріях, визначення до іспитових комісій для вчителів таких членів, що знають як слід українську мову, і т. п. Крім цього ставило Р. Т. П. домагання, щоби завести українські друки катальоґів, свідоцтв, шкільних записок, щоби допустити українську мову при рефератах, дискусіях та протоколах на окружних учительських конференціях, тощо.

На домагання своїх філій вносили виділи Р. Т. П. петиції до дотичної влади з домаганням заводити приготовавчі кляси до ґімназій, або творити рівнорядні українські відділи при польських ґімназіях на провінції, або перемінити деякі ґімназії на українські, а між іншим, щоби перемінити німецьку ґімназію в Бродах на українську. Не поминуло Р. Т. П. і найвищої шкільної установи: внесло (в 1902 р.) до державної ради у Відні петицію в справі заснування українського університету у Львові.

Але це були паперові петиції, які обговорювали слушні наші домагання, одначе здебільша вони не мали ніякого відгомону. Щоби повести зорґанізовано масові домагання за слушні права, щоби перещіпити потребу таких домагань в народні низи, — тодішні виділи Р. Т. П. на те ще не здобулися. У проводі Товариства стояли „блаженні віруючі“..., що високий уряд у почутті справедливости сам таки ті домагання сповнить. До творення власних оборонних і офензивних позицій було ще далеко.

А тими офензивними позиціями могли бути лише власні школи. Одначе заки дійшло до орґанізування власних приватних шкіл, минуло багато-багато літ.

Посереднім кроком до закладання своїх приватних шкіл уважати слід творення інститутів і бурс.

Вже на засіданні 4. III. 1888 р. поставив член виділу д-р Кость Лучаківський внесок, щоби „подумати над заснуванням платної бурси для хлопців“. Від тої пори справа ця не сходила із засідань виділу, бо її все „підганяв“ внескодавець і вкінці створено окремий бурсовий комітет, до якого покликали ще людей зпоза виділу. По півторарічній підготовавчій праці удалося виділові Р. Т. П. отворити з початком шк. року 1889 „Інститут Руского Т-ва Педагоґічного у Львові під покровом св. Николая“ при Театинській вулиці. В Інституті приміщена була молодь ґімназій і учит. семинарій. Місячна оплата коштувала 20 зол. р. Зараз таки першого року дістав Інститут 300 зл. р. запомоги від сойму, яку у слідуючих роках піднесено до 500 зл. р. як постійну річну субвенцію. Була це перша українська бурса у Львові, бо бурса Ставропиґійського Інституту та Народнього Дому були тоді „старорускогo“ напрямку, а краєвий інститут оо. Воскресенців виховував у польськім дусі. Не зважаючи на постійну допомогу галицького сойму, платня в Інституті була за висока: бідна селянська молодь не могла з нього користати. Тому в Інституті св. Миколая виховувалися сини передовсім священичі та урядничі, а із селянських — хіба найздібніші, що були безплатними інструкторами „паничів“, як їх загально називано. Тому на загальних зборах Р. Т. П. в 1897 р. поставив внесок проф. М. Грушевський, щоби оснувати для бідніших учеників *бурсу* (в протиставленні до

ФЕЙЛЄТОН „ДІЛА“ З ДНЯ 24. ЛИПНЯ 1931.

МИХ. РУДНИЦЬКИЙ.

З ПРОБЛЕМ ЛІТЕРАТУРИ.

Реакція проти комунізму.

Після великої війни ожила в нас літературна критика з повчально-суспільними та моральними намаганнями під впливом тої великої історичної події, що більшість наших земель опинилася в межах Радянського Союзу, де вся література мусіла стати на службу одної політичної ідеольоґії.

Масова продукція аґітаційної комуністичної літератури витворила природну реакцію проти неї та марксівської критики, що мусіла цю продукцію піддержувати та апотеозувати; так повстала критика, що почала казати про конечність для противаги більшовицької літератури творити таку саму боєву національну або як деякі волють: націоналістичну.

Нема, здається, нині двох думок про те, яка є дійсна вартість себто тривкість літератури твореної під наглядом цензури або з думкою про звеличання єдиної офіціяльної державної ідеольоґії. Як довго така література звертається до напів освіченої, політично неграмотної маси, вона всилі виховувати ту затуркану масу, яка слухняно підноситиме руку за керманичами держави. Та з моменту, коли офіціяльна література починає впливати на інтеліґенцію, вона мусить викинути серед неї нехіть, а навіть ненависть. Ми можемо потурати непринятливій а навіть ворожій для нас тенденції твору, інколи й піддаватись його впливам, якщо автор не накидає нам її безпосередньо та догматично; тоді ця тенденція не є необхідною умовиною симпатії читача для змальованих автором героїв.

Тимчасом характеристичною рисою фанатичної пропаґанди є саме пересвідчення, що ідеї, які вона вважає спасенними, треба поширювати якнайчастіше, якнайголосніше та якнайбезпосередніше.

Знаємо із власного досвіду, що найважше нам зміняти свої погляди, тоді коли нам їх накидають, доказують їх очевидність і доцільність. Наші пересвідчення мають для нас тим більшу вартість, чим більше свободи мали ми при їх творенні, чим більше вложили в них індивідуального зусилля. Одною із найглибших тайн впливу літератури на людство є її поклик звернений до тих сил одиниці, що домагаються індивідуальної свободи, якнайбільшої свободи думок і діла, якнайменше обмеженої. Історія літератури є історією ріжних спроб визволення одиниці з усіх зовнішніх пут від суспільної моралі аж до державних законів, картиною найбільше ріжноманітних форм мрії про шляхи та можливости такої свободи.

Правда, слово має таке багацтво тонів, а уява стільки колірів, що письменник поставлений навіть у найважші умовини залежности може між автоматично принятою ідеєю й індивідуальною формою вислову дати твір, що ріжнитиметься від публіцистики. Навіть при системі комуністичної цензури, для якої не істнують ніякі мотиви з огляду на талант письменника, на мистецькі домагання, на заслуги діяча або чесність громадянина, коли річ іде про нарушення партійного катехізму, навіть при тій системі можуть рости та ростуть таланти і працюють. Оцінка тих талантів та їхніх творів викривлена нині на оба боки самими комуністами та їхніми ворогами, які твердять, що твір з комуністичною ідеольоґією не має права вступу до української літератури.

Та здається, що не тільки серед нашої інтелігенції, але навіть радянської дозріває щораз ясніше погляд, що дійсно вартісні твори, ті, які мають вигляди лишитися в нашій літературі не залежать ні трохи від того, чи автор провів у них ідею світової революції чи національної традиції, перемоги пролетаріяту чи гетьманату. Адже коли загал читачів до яких звертається твір складається з комуністів або з громадянства із національним світоглядом, письменник зовсім безцільно конкретизує та поетизує ідеї, які ці читачі краще уявляють собі на підставі політичних і соціялістичних книжок. Він мусить єднати непересічний фільософічний хист із могутньою уявою, щоби оминути банальної педаґоґії та дитячого мріяння.

Нам приємно стверджувати, що письменник із талантом має ті самі суспільні, моральні або фільософічні погляди, що й ми, але коли ми для цих поглядів готові жертвувати його талантом себто залишити із його твору тільки кістяк ідеї — література як окрема форма людської творчости нам непотрібна.

—o—

інституту для богатших!) і внесок цей принято одноголосно. На засіданні виділу з початком 1898 р. піддано навіть думку створити *безплатну* бурсу для учительських синів, або бодай дуже дешеву. Думку цю піддержував дуже горячо тодішній голова Т-ва, дир. акад. гімн. Ед. Харкевич, кажучи, що до переведення цеї справи надається найліпше ювилейний рік цісаря Франца Йосифа І., бо заснування такої дешевої української бурси „буде певно дуже милим для нашого Наймилостивійшого Монарха, а руский нарід жертвами на почищу ціль дасть доказ не лише своєї для Него любови, але й вдячности за те, що дав нам свободу і можність плекати народного духа". Після такої промови голови „принято з одушевленням" внесок заснувати бурсу „ім. цісаря Франца Йосифа І.". І справді з днем 1. вересня 1898 р. відкрив виділ Р. Т. П. бурсу ім. Франца Йосифа І. у Львові для учительських синів — на 5 місць — за оплатою 5 зл. р. на місяць. За бурсою тою розведено ширшу збіркову акцію і це була перша активна робота виділів Р. Т. П. в організації ширших народніх мас. Бурса ця розвинулася небавком у загальну бурсу Р. Т. П., котра в ювилейнім році Т-ва (1906) мала вже 202 учнів і містилася в домі при Вірменській вул. ч. 8, напроти Нар. Дому, де тоді була акад. гімназія. В 1908 р. перенеслася бурса до власного величавого будинку при вул. Потоцького, де сьогодні є школа СС. Василіянок. Бурса ця істнує донині і міститься тепер у власнім домі при вул. Хшановської. Тимчасом Інститут св. Миколая, як тільки гал. соймі перестав давати субвенції, застінувся і з початком 1909 р. його зліквідовано.

Крім цього отворив головний виділ Р. Т. П. дівочий інститут ім. св. Ольги. Вже на заг. зборах Т-ва в 1890 р. поставив член проф. Д. Гладилович внесок, „принятий з одушевленням", щоби виділ Р. Т. П. оснував дівочий інститут на лад інституту для хлопців. Але виділ такого інституту відкрити не міг, бо це „справа така важна, що потребує довшого часу", а „средства матеріяльні не вистарчають", як писав „Учитель" (13. липня 1891), орган Р. Т. П. І справа тягнулася повних 9 літ на виділах Р. Т. П. Щойно в 1896 р. вибрано окремий комітет, якому поручено „застановитися" над справою оснування інституту для дівчат, який „застановлявся" знову 3 роки і нарешті з 1. IX. 1899 р. відкрито „Інститут для дівчат ім. св. Ольги" у Львові. І цей інститут призначений був у початках для дівчат — доньок інтелігентів. А коли стали напливати і доньки не-інтелігентів, головно наших селян, то його поділили з початком шкільного року 1903-4 на два відділи, в двох окремих будинках, під двома окремими зарядами. Інститути ці перетревали аж до 1919 р., коли їх через малу фреквенцію закрито.

За централею пішли і філії Т-ва в краю. В тім часі організують філії Р. Т. П. свої бурси, і то бурси для бідної селянської молоді, яка тоді зачинає чимраз більше горнутися до середніх шкіл. І так повстали „селянські" бурси в 1900 р. в Перемишлі і Станиславові, в 1901 р. в Рогатині, в 1902 р. в Тернополі, Стрию і Ярославі, в 1903 р. в Бережанах, Грибові, Заліщиках, Копичинцях, в 1904 р. в Бучачі, в 1905 р. в Чорткові, Коломиї, Щирці, в 1906 р. в Жовкві. Разом отже 18 бурс Р. Т. П. Крім цього було тоді в краю 35 інститутів і бурс хлопячих і дівочих, основаних філіями „Просвіти" або окремими льокальними українськими товариствами. Разом отже було 53 українських виховавчих закладів. Русофільського напрямку було тоді бурс 27.

С. Перський.

ОСТАННІ ВІСТИ

ЗАГОСТРЕННЯ КОНФЛІКТУ МІЖ МУСОЛІНІМ І ВАТИКАНОМ.

Останні вістки, які надходять з Риму, вказують на дальше загострення конфлікту між Мусолінім і Ватиканом. Напруження таке велике, що дипльомат. круги в Римі сподіються кожної хвилини навіть зірвання дипльоматичних звязків і відкликання лятеранських умов та конкордату. Тоді дійшло би до того, що папа Пій XI. змушений бувби покинути Рим. Папа замешкав би на території Франції. Кружляють вістки, що остріві Корсика був би резиденцією для св. Отця.

КРІВАВІ ЗАВОРУШЕННЯ В ЕСПАНІЇ.

З Еспанії надходять вістки, що страйкуючі робітники довели в кількох містах до крівавих заворушень. І так в м. Утерві страйкуючі робітники намагалися захопити прядільню, але поліція їх відогнала та арештувала 10 робітників. Тоді демонстранти хотіли відбити арештованих поліції та обкидали її камінням. Тому поліція стріляла до них. Опісля демонстранти напали на курені війська, яке теж стріляло сальвою до робітників. 4 робітників тяжко ранених, багато арештованих. У Дос Германос страйкуючі напали на телефонічну централю та підложили вогонь. Поліція, яка приїхала негайно з Севіллі, стріляла до демонстрантів. Є двох убитих, а 14 ранених. Вогонь погашено, а телефоністок висвободжено. Губернатор провінції усунув бурмістра м. Дос Германос, який є фр. анархістом. Тому робітники проголосили загальний страйк і напали на народню гвардію. Було 12 осіб ранених. У м. Кармо теж були заворушення і аж 14 осіб ранених.

УХВАЛИ ЛЬОНДОНСЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ.

У середу 22. липня ц. р. відбулося 3-годинне засідання, на якому обговорювано живо затримання короткоречинцевих кредитів у Німеччині. Між ін. англ. мін. скарбу Сновден подав від англ. делегації проект, щоби частину кредитів англійських і американських приняла на себе Франція, тому що тепер Франція має в Німеччині лише 5 відсотків кредитів, зате Америка аж 50 відсотків, а Англія 20. Прем. Ляваль відкинув пропозицію Сновдена, яку боронив аж держ. секретар закорд. справ Стімсон. З тої причини розвинулася дуже жива дискусія над головними причинами нім. кризи. Тому Мекдональд перервав дискусію та запропонував, щоби конференція призадумалася над створенням міжнародного консорціюм, щоби вдержати дотеперішній кредит у Німеччині. Крім того комітет міністрів фінансів узгіднив проект, що буде предложений на пленарному засіданню, з такими пропозиціями: 1) продовження речинця платности короткоречинцевого кредиту Нім. Держ. Банкові 100 міл. долярів, платних 24. липня ц. р. на 3 місяці, 2) покликання під контролею Ради Банку Міжнародніх Розрахунків у Базелі міжнародного консорціюм, щоби затримати в Німеччині короткоречинцеві кредити, платні в найближчих 2-ох місяцях.

—o—

Нагінка на татар у Радянщині.

Радянська влада в автономній татарській республиці вислала на Соловецькі острови коло 600 татар. Два роки тому ГПУ. відкрило широко розгалужену націоналістичну татарську організацію під проводом Султана Галієва. Тоді переведено масові арештування серед приволжських, кримських і туркестанських татар, закидуючи їм, що хотять відорвати від Радянського Союзу всі музулманські землі й створити одну музулманську державу. Справа скінчилася засланням адміністративним порядком на Соловецькі острови головних 7 обвинувачених зі Султаном Ґалієвим на чолі на 10 років. Більшість обвинувачених у числі 500 осіб вислано на Соловки на ріжні менші речинці. Цікаве, що справа татарських націоналістів не була розглядана ніяким судом, щоби на розправі не виявилися подробиці про підтримку національного татарського руху одною заприязненою державою.

ФЕЙЛЄТОН „ДІЛА" З ДНЯ 24. ЛИПНЯ 1931.

Д-р МИКОЛА АНДРУСЯК.

На зорі галицько-української преси.

Заходи Маркіяна Шашкевича. — Спроба австрійського уряду. — Поява „Вінка". — Безуспішні заходи о. Йосифа Левицького.

Думка видавати український часопис в Галичині зродилася у 30-их рр. минулого століття; зродилася вона ні в кого іншого, як тільки у Маркіяна Шашкевича. Одначе його заходи в справі дозволу видавати у Львові український часопис були безуспішні: йому відмовлено — як подає В. Коцовський на основі оповідання А. Петрушевича — тому, що семинаристам не вільно було займатися періодичними виданнями.

Після того справу видавання українського часопису для галичан підняв сам австрійський уряд. Тим бажав він зєднати галичан для себе та знищити симпатії для Славянської Росії серед галицьких поляків та українців, яких вже тоді, не маючи навіть даних до цього, підозрівав у русофільстві. За державні гроші мав видавати ґр. Борковський польський „Tygodnik Wiedeński" у протившенстві до польського петрогр. часопису „Tygodnik Petersburski". Видавання подібного українського часопису запропоновано Іванові Головацькому, в той час студентові медицини у Відні. Часопис мав видаватися „чистою народньою українською мовою, ні з польщиною, ні з московщиною не поміщаною". Завданням часопису мало бути спрямовування галицько-українського народнього руху в бік австрійських славян та віддучування від Московщини. У зміст часопису мали входити наукові статті з усіх ділянок українознавства та письменницька творчість галичан і придніпрянців. Одначе часопис мав друкуватися латинкою і це саме спричинило безуспішність заходів австрійського уряду в цім напрямі.

Іван Головацький, що — як видно з його переписки з братом Яковом — одушевлявся справою видавання українського часопису, вставлявся за кирилицею. Переговорюючи з урядом, він все таки сподівався діло довести до кінця, хочби навіть уступками в справі правопису; тому він просив брата подбати про матеріяли для часопису серед галичан, а й сам узявся пильно до писання та перекладів з чеської і югославянських мов. Хоч його переговори з урядом не довели до нічого, то все таки його праця біля збирання матеріялів для часопису, — а зібрав він також і дещо з Придніпрянщини, не пішла марно. Дня 20-го лютого 1844 р. повідомляє він брата Якова, що задумує „уложити на спосіб новорічника писемечко під назвою „Вінець Галичанам в подарок уплів І. Г." Просив брата прислати йому ще матеріялів, якщо тільки має, а рівнож подати авторів присланих йому давніше пісень. Бо — як писав — „нема нам чого таїтися із справедливою справою — нехай ляхи таяться, коли мають із чим — а нам ніколи — хай і влада бачить, що ми під її крилом спасительним безпечні й вірні, не хочемо жадної тайни мати, й у боязні себе та її удержувати. — Хай бояться українці й тіни своєї, й накручують свійню на Московську Всерусь — нам годі!"

В 1846 р. Іван Головацький видав першу часть свого „Вінка", з присвятою італійському князеві з Люкки, числячи на його матеріяльну піддержку. Перший „Вінок" був видрукований фонетикою-гражданкою, від якої Іван Головацький відступив під впливом сучасної галицької опінії, видаючи в 1847 р. другу частину „Вінка" вже етимольоґією. Цю частину хотів він присвятити придворному радникові Вацлавові Залеському, пізнішому ґубернаторові Галичини, одначе той не приняв цієї присвяти. Тоді І. Головацький присвятив „Вінок" православному сербському карловицькому митрополитові Иосифові Раячичеві, який дав на видання „Вінка" 500 гульденів. Третьої частини „Вінка" не вспів І. Головацький видати; в 1848 р. повстала у Львові „Головна Руська Рада" й вона перебрала на себе весь провід у тодішнім галицько-українськім національнім, політичнім та культурнім русі, отже й у видавничім.

Поза згаданими заходами віденського уряду та Івана Головацького були ще й у Галичині до 1848 р. спроби видавати періодичний часопис. В часі, коли Іван Головацький готовився до видавання українського часопису у Відні при помочі уряду, плянував видавати український періодичний часопис у краю о. Иосиф Левицький. В 1843 р. вніс він прохання в справі цензурного дозволу на видавання „Бібліотеки бесід духовних", що мала виходити періодично зшитками. В ній мали появлятися оригінальні й перекладні твори та рецензії з обсягу гомілетики й катехитики в усіх галицько-українських говорах, щоби кожний священик міг виробити собі поняття про говір околиці, в якій довелосьби йому стати парохом. За дозволом на видавання „Бібліотеки" заявилися перемиський владика Іван Снігурський, тодішній галицький ґубернатор архикнязь Фердинанд де Есте та віденський цензор слявіст д-р Франц Міклосіч; проти видавання заявився той, що повинен був зі свого пастирського обовязку піддержати з усіх сил це видавництво — митрополит Михайло Левицький. Останній заявив, що більший хосен малоби духовенство з видавання більших обємом книжок проповідничого та катехитичного змісту, як із малих статтей; що в періодичнім часописі моглиби бути обговорювані біжучі питання, а це моглоб довести до колізії з іншими релігійними партіями або заграничними урядами; що злука письменників для редагування такого часопису моглаби зродити в декого здогад, що йде тут про витворення серед гр.-кат. клиру славянського товариства. Коли ж ці виводи митрополита не вистарчали і Иосиф Левицький одержав дозвіл на друк, то митрополит обвинив останнього, що він не держатиметься при друкуванні вірно цензурованого рукопису; тим остаточно Михайло Левицький перешкодив у видаванні „Бібліотеки духовних бесід" і вона не появилася.

(Продовження буде.)

—o—

НОВИНКИ

— З нагоди Іменин п. дир. **Ольги Бачинської** зложили Маслосоюзники квоту 250·— золотих на ювилейний дар Рідній Школі.

— **ПОЧТОВІ СКЛАДАНКИ розсилаємо з нинішнім числом і просимо Вп. Передплатників негайно відновляти передплату, щоби не було перерви у висилці часопису. Передплата за серпень виносить 5 зол.**

— **В справі шкільних підручників.** Міністерство доручило задержати у всіх школах підручники з минулого шкільного року на рік дальший. Нові книжки ввести на шкільний рік 1931/32 можна щойно тоді, коли наклади давніх підручників уже вичерпані. Цей розпорядок видано з огляду на загальну матеріяльну скруту, в якій находяться родичі, що з великим трудом можуть посилати свої діти до шкіл.

— **Польсько-румунські перепустки.** Увійшла в життя польсько-румунська конвенція, що улекшує малий граничний рух для мешканців обох держав. На основі цієї конвенції можна дістават граничні перепустки, що уповажнюють до переходу границі та перебування в пригpаничних смугах ширини 10 км. Конвенція передбачує поширення цієї смуги за обосторонньою згодою. Перепустки виставляє на польському боці староство, а по румунському претори, а переступати границю можна при допомозі всяких транспортових середників.

— **Цінна знахідка.** При копанні ставу на ґрунті Василя Галузки в Трійчичах біля Перемишля найшли два черепи і кости пралюдини у глибині трьох метрів. Черепи є типу неандертальського, зі сильно похилим чолом і характеристичними чоловими гузами як у малполюдів. Крім того найшли кости печерного пса і дика. Кажуть, що викопані людські кости своїм віком можуть сягати до 100.000 літ. Збережено їх у „Народовому Музеї Перемиської Землі“.

— **Пожежі.** В Янові Старім, пов. Яворів, згоріло 6 хат, 8 стаєн, 9 стоділ, два шпихлірі, збіжже, сіно і домові речі. Вогонь повстав через неосторожність. — В Руданцях, пов. Львів, вогонь знищив 7 господарств із цьогорічним збіжем і сіном. Пожежу викликала саджа, що займилася в комині. — На фільварку Конст. Дідушицького в Ізидорівці, пов. Жидачів, вибухнула пожежа і знищила 5 господарських будинків з рільничими знарядами. Крім того жертвою пожежі впало 10 тон торічного збіжа, 30 тон соломи і 115 тон ріпаку нового збору. Загальна шкода досягає 150.000 зол. Будинки були обезпечені. Вогонь повстав від іскри з парової машини підчас молочення збіжа.

— **Із злодійських подвигів.** До будинку академії ветеринарії у Львові дісталися на стрих злодії, вибили діру в стелі і спустилися до касової кімнати. Тут розпороли залізну касу і забрали поверх тисячу зол. готівкою та золотий ректорський ланцюх вартости 10.000 зол. Раненько, коли сторож отворив браму, вийшли спокійно на вулицю і втікли.

— **Як Маслянка вдавала графиню.** В Трускавці звертала на себе увагу елегантна дама, що представлялася як графиня Бурдон. Познакомилася з ріжними богатими мужчинами і почала натягати їх на гроші та дарунки. Врешті посовгнулася їй нога й її арештовано. Показалося, що це 28-літна Анна Маслянка і походить з Теребовлі. Допустилася ріжних обманств також і в інших купелевих місцевостях.

— **Братовбивство.** На Личаківських Пасіках під Львовом мешкає родина Когутів; мати з двома жонатими синами: 30-літнім Францом і 28-літнім Станиславом. Оба брати, з фаху мулярі, були знані харцизники та злодії й часто сварилися між собою за поділ маетку. Сварилися також їхні жінки, перекупки, що продавали ярину на львівському ринку. І ось підчас сварки жінка Франца образила жінку Стаха. Черeз жінки почали сваритися брати і Стах ударив Франца в лице. Тоді Франц ухопив сокиру і хотів убити брата, аж сусіди їх розділили. Однак на тім не скінчилося. На другий день, 21. ц. м. вранці Стах стрілив тричі з револьвера до Франца, ранячи його тяжко, а коли ранений утік до хати, добив його ще трьома стрілами. Опісля втік до ліса, а відтіля пішов на львівську поліцію і признався, що убив брата, бо інакше брат був би убив його. Душогуба арештовано.

— **Напад на трафіку.** До трафіканта Шмуля Фенстера у Яблонівці коло Буська застукали опівночі якісь два замасковані людці. Коли Фенстер відчинив вікно, щоби побачити, хто це, впало кілька револьверових стрілів. Поцілений кулями в голову і груди упав на місці трупом. Опісля впало ще кілька стрілів, що тяжко ранили доньку трафіканта, яку відвезено тої самої ночі до львівського шпиталю. За бандитами шукає поліція.

— **Самогубства.** Під колеса поспішного поїзду коло білогорського ліса під Львовом кинулася 27-літна Йосифа Савіцька і згинула на місці. Причиною самогубства була заведена любов і неохота до життя. — В Стрийському парку у Львові найшли 17-літну дівчину, що лежала напів мертва. Показалося, що напилася сільного квасу. Рятункове поготівля відвезло її до шпиталю.

— **Люби або гинь.** В селі Малиновій, пов. Рудки, Стах Кремка залюбився безнадійно в дівчині Каролині Федак. Коли вона сказала рішучо, що не вийде за нього, парубок добув ножа і пробив її в саме серце, кладучи на місці трупом. Опісля пропав без сліду, так, що поліція досі його не викрила.

— **Загадочна пригода.** На полях громади Опаки, пов. Золочів, найшли трупа Михайла Колодницького, а оподалік австрійський кріс з трьома набоями, з яких один був вистрілений. В часі оглядин ствержено у нього пострілену рану. Слідство викрило, що Колодницький вийшов вечором із дому, взявши кріс, щоби пильнувати бараболі в полі. Можливе, що застрілився через необережність.

— **Родинна трагедія.** Залізничий робітник у Камінобродi, пов. Городок Ягайл., Василь Марущак довідався, що його 25-літна жінка Розалія пропадає за залізничим робітником Йосифом Хмелем. Щоби покласти цьому кінець, він не знав іншого способу, тільки смерть: її та свою. В ночі, коли жінка спала, стрілив до неї двічі з револьвера. Опісля зробив те саме зі собою. Побуджені стрілами сусіди збіглися до хати Марущака і побачили обоїх у крові. Покликали лікаря, який уділив першої помочі і велів тяжко раненого Василя відставити до Львівського шпиталю, а лекше ранену жінку залишив домовій опіці.

— **На польсько-німецькій границі** коло Швенцен убито польського вояка з граничної сторожі Новаковського. Німецький електротехнік Мельхерт крутився з двома товаришами від довшого часу біля границі і перейшов на польський бік, щоби переночувати у деревляній шопі. Тут задержав їх Новаковський і хотів завести до своєї команди. Нараз Мельхерт добув револьвера і чотирома стрілами положив польського вояка трупом. Опісля німці забрали вбитому кріс і вернули назад на німецький бік, де арештувала їх німецька жандармерія.

— **Гріб Олександра Великого.** Археольоґи розворушені вісткою з Олександрії, що Говард Кертер, який відкрив гріб Тутанкамена, означив тепер точно місце спочинку Олекс. Великого. На його думку воно находиться біля помпеанського стовпа в самій Олександрії і гробовець досі ненарушений. Олександер Великий умер, як відомо у Вавилоні 323 р. перед Христом і похований в Олександрії. Його домовина, кажуть, викована зі золота.

— **Дрібні вісти.** У Варшаві є 15.033 бездомних осіб. — В касарні у Білокерниці грім убив вулана Йосифа Войтана разом з конем. — На боксерському мечу в Рибнику боксер Йокель убив свого противника Велена.

—o—

Ціни набілу у Львові.

„Маслосоюз“ платив кооперативам дня 22. VII. 1931 р. масло експортове пріма 3·50 зол., масло десерове пріма 3·50 зол., літра молока 22—24 сот., літра сметани 1·20 зол., копа яєць 4·50—4·60 зол.

Дописи.

СНЯТИН. **(Концерт у честь Франка. — Ювилей Української Міщанської Читальні).** Дня 5. липня ц. р. відбувся у Снятині Франківський концерт заходом філії „Просвіти“ при співучасти селянських хорів читалень з громад: Орелець, Красноставці й оркестри громади: Карлів. Вступне слово про Франка виголосив голова філії „Просвіти“ п. Василь Равлюк, а потім слідували хорові співи і гра оркестри, переплітані декламаціями творів Франка. Всі точки програми концерту, крім вступного слова, виконані були самими селянами. Саля Міщанської Читальні була повна учасників, переважно замісцевих, молодих газдів і хлопців. Хори представилися цим разом багато краще, як кілька літ тому, коли вони співали на Шевченківським концерті. Участь молодих газдів, хлопців і дівчат в хорах і концертах дуже відрадний і похвальний обяв. З того видно, що молоде покоління, таке байдуже в перших повоєнних роках, нині вже вилічилося з байдужности і на будуче ще з більшим захопленням буде інтересуватися національними і громадянськими справами. — В дні 12. липня ц. р. відбулося у нас ювилейне свято Української Міщанської Читальні в Снятині. Ця читальня — одна з найстарших читалень на цілому Покутті. Основав її ще 1881 р. бл. п. о. Теофіль Кобринський, муж письменниці Наталі Кобринської. За 50 літ свого істнування зробила читальня багато доброго для національного і громадянського освідомлення снятинського міщанства і громадян сусідніх сіл. У своїй хаті давала і нині дає ще Міщанська Читальня захист іншим українським товариствам. В її гарній мурованій салі відбуваються всі концерти, представлення, збори і наради. Саме ювилейне свято почалося богослуженням в церкві і панахидою за померших членів читальні. По богослуженню уформувався величавий похід із членів читальні, з міщанства, з делегатів сільських читалень і з повагою перейшов під жовто-синім прапором із церкви до читальні, де відбулася святочна академія. Всі точки програми академії, як промови і деклямації, виконали самі міщани. Хорові точки виконав дуже вдачно і з очевидним захопленням міщанський хор, оснований ще також покійним о. Кобринським, під диригентурою п. Івана Гоїка, що диригує міщанським хором з малими перервами вже пятьдесять літ. Найбільше подобався спів найстарших співаків, між котрими є ще деякі, що співали в хорі при його основанні пятьдесять літ тому. Пісоньку „Ми в луг підем всі з косами“ Гушалевича, яку співали вони тому 50 літ, мусіли ці найстарші співаки співати двічи. Підчас свята відчитано і виголошено привіти, що наспіли від краєвих, повітових і місцевих українських товариств і визначних осіб, між іншими від Т-ва „Просвіта“ у Львові, від о. Северина Матковського, пароха в Боссирах і колишнього голови читальні, від посла Галущинського і від о. декана Сімовича. Академія відбулася в полудне при битком наповненій салі для делегатів і членів читальні, а вечором в 7. год. повторено програму для ширших кругів снятинського міщанства. По вечірнім концерті відбулися вечерниці при численній участи молоді і старших міщан та міщанок. З нагоди ювилею видала читальня книжочку, де представлена історія читальні так, як списали її самі міщани: Семен Зінкевич і покійний вже Микола Путчак Івана при співучасти старого диригента Івана Гоїка. Ця книжочка — це найкраща памятка з ювилею. Одно лише викликувало здивування в часі обох концертів, а саме: велике число явної і тайної поліції, розміщеної в сусідстві і в середині льокалю, в якім відбувалися концерти. Це явище не оправдане абсолютно нічим, повторюється тут від якогось часу, особливо відколи лютує в місті снятинський диктатор, Бурмістр Немчевський. З поведення поліції можна догадуватися, що бурмістр зумів свою лють, зроджену з особистих мотивів, перелляти на інші чинники.

БАРИЛІВ пов. РАДЕХІВ. (За що розвязано громадську раду в Барилові?) Відколи креовано повітовий виділ у Радехові, п. староста Міхальскі розпочав боротьбу з громадською радою тому, що вона не хотіла вставляти до буджету на „стшельца" та інші польські цілі таких сум, які бажав собі пан староста. Перед виборами прийшов приказ викинути з громадського дому кооперативу, бо одинка не мала де уладити віча, а коли громадська рада спротивилася тому, пан староста рішив „знішиць то паньство в паньстве", як називав громадську раду, котра опираючись на законі, на сліпо не виповняла його приказів. Вкінці з днем 16. липня ц. р. воєвідство розвязало раду, а за причину подало: 1) що громадська рада не викинула кооперативи на приказ староства (це на власну руку зробило староство); 2) що громадська рада дала трохи соломи на покриття плебанії, до чого була зобовязана титулом партиципації в конкуренції; 3) що ухвалила, коли війта карано за те, що не хотів виповняти приказів старости проти важних ухвал ради, щоби вносив рекурс коштом громадської каси. Комісарем іменовано бувшого українського старшину Мартинюка, агітатора „одинки", чоловіка, який не має ніякого майна, тільки те, що на ньому, а до „байрату" іменовано ще чотирох „мужиків" з партії „русских" о. Яворського.

ТЕРЕБОВЕЛЬЩИНА. (Чужі танці на селі і що з того вийшло). Читальня „Просвіти" в Романівці влаштовувала дня 12. липня ц. р. вечерниці з танцями. На забаву прийшли хлопці зі сусідньої Могильниці. Забава йшла гарно, все було в порядку. Аж нарешті зажадали могильницькі хлопці, щоби музика грала „мазура". Діло в тім, що могильницькі хлопці спровадили собі з Тернополя учителя танців (жида), який повнучував їх ріжних неукраїнських танців. От вони хотіли пописатися перед романівськими читальняниками. Але що їх було кількох, то всі присутні спротивилися тому, жадаючи, щоби музика грала такі танці, якіби могли всі танцювати. Таким чином „мазур" відпав. Та тут щойно починається сумна історія. Могильницькі хлопці (між ними диригент могильницького хору і орхестри п. Дарміць) покинули з обуренням забаву. На другий день хтось вислав до староства в Теребовлі анонім, в якім понаписував, будьтоби панна Бойчуківна з Романівки взивала не танцювати мазура, бо „то польський танець", будьтоби вона просто „підбурювала одну народність проти другої". Староство поручило жандармерії перевести слідство (на основі аноніму!). Поліція витягнула страшний § 65 і тепер романівські читальняники, а в першу чергу діяльна панна Бойчуківна, мають неабияку халепу. От до чого доходить, коли українські хлопці нехтують свої танці.

БРОДИ. (З діяльности т-ва „Рідна Школа"). Значнішою діяльністю в ділянці „Рідної Школи" повіт Броди покищо не визначився. Вправді від довшого часу істнує в Бродах Кружок „Рідної Школи", однак його діяльність ограничалася збиранням вкладок і датків, які в цілости відпроваджувано до Головного Товариства у Львові. Притім засобами Кружка і дарами книжок основано досить значну бібліотеку українських і чужих книжок, якою користується особливо шкільна й академічна молодь.

Щойно в останньому році старається Старшина Кружка в Бродах переступити дотеперішні рами діяльности і поширити ідею „Рідної Школи" в повіті. Користаючи з ювилею 50-ліття „Рідної Школи", старшина рішила основувати в більше освідомлених місцевостях повіту місцеві кружки „Рідної Школи", а по можности у всіх селах при допомозі істнуючих там установ відсвяткувати рідношкільний ювилей. Досі до істнуючих вже давнійше кружків „Рідної Школи" в Черниці і Ясенові приступили два нові кружки в Кадлубисках і Висоцьку, які основано на весні 1931 р. Крім того підписано вже статути в Дубю, Станиславчику, Лешневі, Пісках та Гаях Дітковецьких і відкриття тих Кружків наступить по живах. Щоби нарадитися у справі святковання ювилею „Рідної Школи" в повіті, скликала Старшина Кружка в Бродах анкету на день 4. червня п. р. На жаль анкета випала дуже слабо, бо явилося на анкеті ледви двацять кілька осіб і то переважно з Бродів. На такім заінтересованю богато будувати не можна, всеж таки старшина Кружка підняла акцію задля переведення ювилейних свят в цілому повіті, яка має закінчитися повітовим ювилейним святом в Бродах. Найперше відгукнувся на зазив Старшини Кружка в Бродах, Кружок Р. Ш в Кадлубисках, де ювилей Рідної Школи відсвятковано дня 12. липня ц. р. Ювилейне свято випало вповні удачно. В програму свята входили деклямації, продукції місцевої дутої орхестри і діточе представлення аматорське „Тарас пастушок". Відповідну ювилейну промову про ідею і програму Рідної Школи виголосив голова повіт. Кружка в Бродах адв. д-р В. Левицький. — Справа членства Рідної Школи стоїть слабо. Кружок Р. Школи в Бродах має ледви кількадесять членів. Місячні 1% датки на цілі Р. Ш. складають тільки місцеві інтеліґенти, яких касієр Кружка в спромозі особисто досягнути. Решта, особливо священство, складають датки спорадично, а зовсім не інтересуються справами Рідної Школи, не є членами і не платять 1% датку народні учителі, яких в брідськім повіті є около 40 осіб на посадах. Новооснований Кружок Рідної Школи в Кадлубисках числить тепер 40 членів, а наймолодший у Висоцьку ледви 20 членів. Хоч потреба приватної української народної школи в Бродах є дуже пекуча, то до оснування хочби початків такої школи треба більшого як дотепер заінтересування громадянства справами Рідної Школи і видатнішої грошевої допомоги. Через те приватна народна українська школа в Бродах мусить остати ще якийсь час тільки проєктом.

——о——

ОГОЛОШЕННЯ

Театри.

Великий Міський Театр:

Четвер, 23. липня, година 8. веч. „Голубине серце", комедія. Премієра.

Пятниця, 24. липня, година 8. веч. „Голубине серце", комедія

Театр Ріжнородностей (в Нар. Домі):

Від пятниці 17. липня ц. м. нечинний.

Вже 28. липня ц. р. розпочинає кількатижневу гостину на сцені Великого Театру один з чолових варшавських ревієвих театрів „Веселий вечір" під дирекцією З. Войцеховського.

Кіна.

АПОЛЬО: Звукові фільми: „Парижанка" та „Маскота".

КАСІНО: Звукова фільма: „Оркан" (Люпу Велез і В. Бойд).

КОЛЬОСЕЙ: „Б. Джонес злодійом" та „Лицарі кохання".

ЛЕВ: Звукова фільма: „Страйк жінок" та „Найбільша пристрасть".

МАРУСЕНЬКА: Звукові фільми „Приборкання пустунка" (Клара Бов) та „Молоді орли".

ОАЗА: Звукова фільма: „Кров на піску" (Р. Валентіно).

ПАЛЯС: Звукова фільма „За кулісами театру".

ПАН: Звукова фільма „Розкоші небезпеки" (Гарольд Льойд).

ПАСАЖ: „Розкоші батьківства" та Тім Чек Кой.

ХИМЕРА: Звукова фільма: „Наддунайський вальс" (Гарі Лідке) та звук. дод.

СТИЛЕВЕ: З приводу реконструкції кіно нечинне.

УПХА: „Донька вождя" (Фред Томсон) та „Лихий чар" (Джон Гільберт).

Програма радіо.

Четвер, 23. липня 1931.

Липськ (259,3) 12·05 Грамофон. плити. 19·30. Веселий музичний вечір. **Братислава** (278,8) 12·30 Популярний концерт радіоорхестри. 18·40 Словацькі пісні. **Бресляв** (325) 19·15 Нова діточа музика. **Брно** (341,7) Концерт радіоорх. 21·00 Чеська музика. **Штрасбург** (345,2) 17·00 Легка музика. **Льондон** (356,3) 20·55 Сейний концерт сучасної музики. 22·35—24·00 Танкова музика. **Штутґарт** (360·1) 15·30 Програма для дітей. 22·30 Камеральна музика. **Гамбург** (372,2) 12·30 Попул. концерт. 19·25 Д-р Шваб: Як гартувати дитину? **Букарешт** (394,2) 21·00 Російський хор. **Берлін** (419) 16·00 Легкий концерт капелі Брока. 21·10 „Турандот", комедія. **Стокгольм** (435,4) 20·00 Концерт музичної академії. **Рим** (441,2) 13·30 Радіоквінтет. 21·00 Симфонічний концерт. **Міляно** (500,8) 20·45 „Людина сміху", опера Педролія. **Відень** (516,4) 20·15 Найкращі віденські пісні. **Будапешт** (550,5) 12·05 Вокальний концерт. 16·00 Мадярський концерт. 20·00 Циганська музика. **Осльо** (1071,4) 22·05 Музика з корабля „Берґенсфіорд".

Пятниця, 24. липня 1931.

Кенігсберг (217,1) 16·30 Нюта Ґош: Европейка в Індіях. 19·30 Симфонічний концерт. **Липськ** (259,3) 16·00 Концерт радіоорх. 21·25 Народні німецькі пісні. **Бресляв** (325) 20·00 Колін Рос: Недокінчений континент. **Штрасбург** (345,2) 17·00 Російська музика. 18·00 Французька музика. 19·00 Віденська музика. **Гамбург** (372,2) Пополудневий концерт. 17·40 Фріц Енгель: Курйози культури. 20·30 Симфонічний концерт. **Букарешт** (394,2) 18·00 Легка румунська музика. 21·00 „Манон", опера Маснета. **Берлін** (419) 19·40 Мужеський хор. **Рим** (441,2) 21·00 „Бахус у Тоскані", оперетка. **Прага** (486,2) 19·30 Популярні пісні. 21·00 Концерт чеської Фільгармонії. **Міляно** (500,8) Хоральний концерт. **Відень** (516,4) 20·15 Джез. 22·10 Концерт капелі Реміш. **Рига** (524,5) 17·00 „Веселі куми", опера. 19·05 Симфонічний концерт. **Мінхен** (532,9) 18·40 Франк: Соціяльні проблеми. **Харків** (937,5) 15·00 Концерт для дітей. 19·30. Відчит.

ЛЬВІВСЬКЕ РАДІО.

Четвер, 23. липня 1931.

Львів. (380,7) 11·58. Варшавський час. 12·10 Концерт з грам. плит. 13·10—14·50 Комунікати. 15·10 Музика з грамоф. плит. 15·25. Відчит з Варшави. 16·00 і 16·25 Музика з грам. плит. 16·45 Ком. з Варшави. 16·50 Відчит з Кракова. 17·10 Відчит. 17·25 Музика з грам. плит. 17·35 Відчит з Варшави. 18·00 Камеральний концерт. 19·00 Всячина. 19·20 Музика з грам. плит. 19·30 „Мотоциклем по Европі", враження з прогульки. 19·50—20·15 Трансмісії з Варшави. 20·15 Концерт. 22·15—22·25 Трансмісії з Варшави. 22·30 Концерт з Познаня. 23—24·00 Музика з Варшави.

Пятниця, 24. липня 1931.

Львів (380,7) 11·58 Варшавський час. 12·10 Концерт з грамофонових плит. 13·10, 14·50 Комунікати з Варшави. 15·10, 15·45 Музика з грамофонових плит. 15·25 Відчит д-ра Івана Брика про передісторичні памятки Сх. Галичини. 16·30 17·10 Трансмісія з Варшави. 17·10 Авдиція для хорих. 17·35 Відчит з Кракова. 18·00 Камеральний концерт. 19·00 Всячина. 19·20 Технічна скринка. 19·40 Господарський огляд. 19·55—20·10 Трансмісія з Варшави. 20·15 Концерт з Варшави. 22·00 Трансмісія з Варшави. 22·30 — 24·00 Музика з Варшави.

ОПОВІСТКИ

За оголошення редакція не відповідає

Кооп. Український Театр у Львові, Український Нар. Театр ім. І. Тобілевича в Станиславові.

КУТИ:

23. VII. „Жінка, що вбила".
24. VII. „Меді".
25. VII. „Життя Парижа".
26. VII. „Гетьман Дорошенко".

Найблищу Родину бл. п. о. Осипа Лозинського, бувшого пароха м. Яворова, проситься подати свою адресу до редакції „Українського Слова", Яворів, вул. Осипа Маковея.

Подяка.

Подобалося Всевишньому забрати з Себе нам найдорожчого сина, брата и мужа, **Омеляна Михалічка.** Несподівано покинув Він нас, діставши параліж серця. В першій мірі спішимо зложити з наших зранених сердець найглибшу подяку Всчс. О. Пароховi Домажирові, совітникові О. Александровичеві, що занявся безінтересовно похоронами та виголосив промову при винесенні тіла з дому. Нехай Всевишній нагородить Йому за це, бо слів за мало. Щире Спаси-Біг шлемо Високопреподобним О. О.: совітникові о. А. Целевичеві, пароховi Лозини й о. В. Белеєві, сотр. при пар. св. Юрія, за участь у похоронних обрядах та за їх зворушаючі прощальні надгробні слова. — Зокрема складаємо щиру подяку Вп. Паням: п. Александровичевій враз з родиною, п. Шубертовій і п. Козаковій, що занялися похоронами та несли розраду полищеній вдові. — Дякуємо гарно місцевому братству за участь у цих похоронах. Дякуємо всім всім вірним, які зі сльозами в очах численно провели Його на вічний спочинок.

Родичі. Жінка. Брат.

Сестра з мужом і дітьми.

За редакцію відповідає Олександер Костик. Видає Видавнича Спілка „Діло", З друкарні Вид. Спілки „Діло", Львів, Ринок 10.